

UNIVERZITET U SARAJEVU
FILOZOFSKI FAKULTET U SARAJEVU
VIJEĆE DOKTORSKOG STUDIJA IZ GERMANISTIKE

NJEMAČKI JEZIK I NJEMAČKA KNJIŽEVNOST U KONTEKSTU MEDIJSKE KULTURE

Sarajevo, 25.2.2014.godine

(tehničke korekcije april/travanj 2018.)

1. Nastavni plan i program studija

Doktorski studij „**Njemački jezik i njemačka književnost u kontekstu medijske kulture**“ zasniva se na uvidima novijih književnih i lingvističkih teorija te rezultatima niza istraživanja o medijalnom karakteru jezika i jezičkog znaka, književnog teksta te kulturalnih praksi uopće. Pri tome, pojam medijska kultura odražava moderni kontekst u kojem evoluiraju njemački jezik i njemačka književnost, pri čemu je upravo historijska odnosno dijahrona perspektiva istraživanja od posebnog značaja.

Nastavni plan i program čine tri obavezna, te šest izbornih kolegija, od kojih se kandidat u paleti ponuđenih u toku studija opredjeljuje za tri kolegija, u skladu s vlastitim istraživačkim interesima i projektu doktorske disertacije koji predstavlja njegovu istraživačku orijentaciju. Moduli se realiziraju kroz predavanja, seminare i kontakt-sate u individualnom radu sa kandidatom.

Ispitne obaveze iz pojedinih obaveznih modula obavljaju se pred nastavnikom zaduženim za modul, odnosno pred nastavnikom koji je nosilac izbornog modula za koji se kandidat opredjelio. Eksplicacija znanja u obe forme izražava se kroz jedinstvenu ocjenu i predstavlja konačni ishod u zadovoljenju zahtjeva za određeni modul.

Nastavni plan i program čine cjeline nastavnih modula, koje predstavljaju tematski sadržaj studija i definiraju ukupne uvjete i kriterije.

1.1. Opis oblasti u okviru teme dokorskog studija

1.1.1. Oblast Lingvistika

Doktorski studij **Njemački jezik i njemačka književnost u kontekstu medijske kulture** sastoji se iz dvije filološke naučne oblasti: Lingvistika i Književnost. Lingvistika kao naučna oblast se bavi jezikom i ima za zadatak da opiše jezik. Pri tome se opis jezika zasniva na različitim metodama i ciljevima zavisno od toga kako se jezik promatra. Promatra li se jezik kao sistem znakova onda se pri opisu jezika govori o strukturalističkom opisu, odnosno o opisu jezika kao sistema znakova čime se bavi Gramatika. Jezik se kao kulturno naslijeđe također može posmatrati kroz historijski razvoj što se proučava u okviru discipline Historija jezika. Posmatra li se jezik kao čovjekovo sredstvo za vršenje radnji, onda se jezik opisuje u okviru Pragmatike kao lingvističke discipline. Osim toga, jezik se može posmatrati u suodnosu spram društva, čime se bavi Sociolingvistika, ili kao podvarijanta jednog jezika tipična za određeno geografsko područje, što je zadatak Dijalektologije. Psiholingvistika se bavi jezik kao rezultatom mentalnih procesa pri čem poseban naglasak stavlja na proces usvajanja jezika. Tu je još i Stilistika, kao lingvistička disciplina koja u stilu poruke prepoznaje način za modificiranje značenja i koja u skladu s tim opisuje upotrebu različitih retoričkih sredstava. Lingvistika u kontekstu medija podrazumijeva primarno opis osobitosti jezika u medijima, za razliku od nekih drugih upotreba jezika kao što su npr. književni ili administrativni jezik, ili pak govorni jezik. Jedna od bitnih razlika je otvorenost jezika medija, a pogotovo modernih medija poput interneta, prema novim jezičkim sredstvima, oblicima ili leksici što jezik medija čini liberalnijim u odnosu na jezik književnosti. Jezik medija je često upravo zbog toga kritikovan od strane jezičkih purista, dok su drugi smatrali da se u jeziku medija neposredno ogleda stanja u razvoju jezika jednog govornog područja ili jednog naroda. Istraživanjem jezika medija se prema tome neposredno nailazi na najnovije pojave u jeziku, pojave koje često nisu standardizirane, ali pojave koje su nerijetko posljedice promjene društva, novih društvenih pojava i utjecaja.

Budući da su autori medijskih tekstova najčešće ograničeni i prostorom i vremenom u pisanju i stvaranju svojih tekstova, jedna od bitnih karakteristika jezika medijskih tekstova je komprimiranje informacija što zahtijeva jezičku kreativnost, stvaranje novih i novu upotrebu postojećih jezičkih sredstava. Nove mogućnosti koje nam nude moderni mediji otvaraju i nove mogućnosti upotrebe jezika.

1.1.2. Oblast Njemačka književnost

Doktorski studij **Njemački jezik i njemačka književnost u kontekstu medijske kulture** sastoji se i iz oblasti Njemačka književnost. Njemačka književnost se u okviru zadanog okvira dokorskog studija izučava u njezinom suodnosu s medijima. **Medijalnost književnosti** uopće, a posebno književnosti njemačkog govornog područja i njen historijski razvoj pritom su glavni predmeti istraživanja. U to spadaju sljedeća težišta: **odnos usmenosti i pismenosti u njemačkoj književnosti, odnos njemačka književnosti i pojedinih medija**: fotografije, filma, radija, televizije, interneta i dr.. Njemačka književnost se u ovom kontekstu promatra kao sastavni dio kulturnog sistema, u ovom slučaju, kao sastavni dio **medijske kulture** i medijskog društva.

1.2. Sadržaj studijskog programa po oblicima rada: Opis modula (nastavni i nenastavni oblici rada)

Doktorski studij iz germanistike traje 6 semestara, od kojih je u prva tri predviđeno polaganje obaveznih i izbornih modula sa seminarima iz lingvistike i književnosti, dok su preostala tri predviđena za pisanje doktorske disertacije uz redovno održavanje doktorantskih kolegija na kojima doktoranti prezentiraju svoja istraživanja.

Prvi semestar se sastoji od tri obavezna kolegija, jednog zajedničkog, jednog iz modula Lingvistika i jednog iz modula Njemačka književnost; drugi semestar sstoji se od četiri izborna kolegija, po dva iz svakog modula, od kojih se kandidat opredjeljuje za ukupno dva kolegija; treći semestar sastoji se od dva izborna kolegija iz svakog modula, od kojih se kandidat opredjeljuje za jedan. Kandidati izborne module biraju prema ponuđenoj listi, vođeni vlastitim istraživačkim interesima i ciljevima. Obavezni moduli su određeni prema temeljnim znanjima koja su potrebna za razumijevanje i sticanje uvjeta interpretacije jezičkih i književnih fenomena vezanih za njemački jezik i književnost, za suodnos njemačkog i bosanskog jezika kao i njemačke i bosanskohercegovačke kulture te književnosti pisane na njemačkom jeziku, promatrano u kontekstu savremene i historijske medijske kulture.

1.2.1. Obavezni kolegiji

1.2.1.1. Modul/oblast Lingvistika

Obavezni predmet I: TIPOVI LINGVISTIČKIH OPISA

Cilj kolegija:

Osnovni cilj ovog predmete jeste da se studenti upoznaju i da prodube svoje znanje sa različitim tipovima lingvističkih opisa. U biti se u lingvistici razlikuje nekoliko tipova opisa jezika ovisno pod kojim se aspektom jezik posmatra:

1. strukturalističkim opisom jezik se opisuje kao sistem znakova koji se međusobno kombiniraju po tačno određenim pravilima.
2. pragmatičkim opisom jezik se opisuje kao radnja slična drugim radnjama čovjekovog života
3. sociolingvistički opisom opisuje se jezik u suodnosu sa čovjekom kao društvenim bićem pa se opisuje karakteristike različitih nivoa jezik ovisno u suodnosu sa različitim socijalnim grupama
4. dijalektološkim opisom opisuje se jezi kao podvarijanta jednoga višeg jezika (standardnog jezika) tipična za određeni geografsku regiju
5. historijskim opisom smatra se opis kojim se jezik opisuje kroz svoj historijski razvo pri čemu se u obzir uzimaju promjene u samom jezičkom sistemu kao i promjene u upotrebi jezičkih sredstava.
6. psiholingvističkim opisom se u prvom redu misli na opis stadija kroz koje govornik (u biti djeca) prolazi dok usvaja maternji jezik, ali i dok usvaja neki strani jezik.

I slično.

U nastavi se studenti upoznaju sa različitim pristupima kao i sa različitim, često suprotstavljenim lingvističkim teorijama.

Način provjere znanja: Usmeni.

1.2.1.2. Oblast Njemačka književnost

Obavezni kolegij I: USMENOST I PISMENOST U NJEMAČKOJ KNJIŽEVNOSTI

Cilj ovog seminara jeste ispitivanje teorijskog odnosa između usmenosti i pismenosti i oblika ovog odnosa unutar njemačke književnosti. Prijelaz s usmene ka pismenoj kulturi značio je prijelaz s »ritualne kao tekstualnoj koherentnosti« (J. Assmann); ova paradigmatična promjena imala je i velike posljedice na književnu praksu i njezinu ulogu u novom medijskom sistemu zasnovanom na pismošću. Time, međutim, usmenost koja je bila ključna odrednica narodne književnosti i mitologije ne iščezava iz književnosti; u mnogim dionicama povijesti njemačke književnosti, od srednjovjekovlja pa sve do 21. stoljeća, pismeni medij nastoji odraziti usmeni vid komunikacije. Tako se u velikom broju tekstova njemačke književnosti intenzivno reflektira odnos između pismenosti i usmenosti, a u nekim periodima on je i konstitutivan za poetiku. U težišta seminara spadaju, između ostalih, sljedeća pitanja: kulturno-teorijski odnos između usmenosti i pismenosti, karakteristične forme usmene književnosti, pojavni oblici usmenosti u pisanoj književnosti, kulturalne prakse uvođenja usmenosti u pismenu kulturu i njezine književnoteorijske i kulturnoteorijske konzekvence (sakupljanje usmene književnosti u predromantizmu i romantizmu); poetološka refleksija odnosa usmenosti i pismenosti u romantičkoj i realističkoj noveli i dr.

2.2.1.3. Zajednički kolegij: NJEMAČKI MEDIJI I KULTURA

Seminar Njemački medij i kultura za cilj ima ispitati ulogu dominantnih medija u savremenom njemačkom kulturnom sistemu. Težišta analize bit će: razvoj medijskog sistema nakon 1945.;

struktura, jezički stil, ciljna publika i politička orijentacija najvažnijih štampanih medija (Der Spiegel, Die Zeit, FAZ, Süddeutsche Zeitung, regionalnih novina); struktura i uloga državne radio-televizije; pojava privatne televizije početkom 80-ih godina; nova orijentacija medija nakon ujedinjenja. Također, seminar će se baviti i odabranim medijskim formatima i žanrovima: reportažom, feljtonom ili političkim komentarom u štampanim medijima; vijestima, (Tagesschau), tv-dramom, novim formatima nastalim s privatnom televizijom (reality tv, trash) i dr. Također, predviđeno je ispitivanje uloge medija u formiranju njemačke javnosti, zatim istraživanje utjecaja koje njemački mediji imaju na jezik; razmatranje njihove funkcije u posredovanju književnosti (emisija ZDF-a »Književni kvartet«).

1.2.2. Izborni kolegiji

1.2.2.1. Modul/oblast: Lingvistika

Izborni kolegij I: STRUKTURA JEZIKA

Posmatramo li jezik kao strukturu, odnosno kao sistem (jezičkih) znakova, onda nas u prvom redu interesuje gramatika tog jezika, odnosno jezički elementi i mogućnosti kombiniranja tih jezičkih elemenata međusobno. U okviru gramatike govori se o četiri nivoa jezičkog opisa: fonologija, morfologija, sintaksa i tekstna lingvistika. U okviru predmeta Struktura jezika studenti se upoznaju sa različitim teoretskim pristupima u opisu pojedinih nivoa jezičke strukture. Istovremeno se teoretska opis njemačkog jezika propituje u suodnosu sa najznačajnijim gramatikama njemačkog jezika pri čemu se posebno ukazuje na različite tipove gramatika njemačkog jezika.

Poseban dio opisa jezičke strukture predstavlja leksičko-leksikografski opis njemačkog jezika. Budući da leksika jednog jezika predstavlja mnogo više odraz stvarnosti nego je gramatika, studenti u toku nastave imaju zadatak da analiziraju različite njemačke rječnike po više kriterija kako: ciljna grupa, obim, način opisa leksema, stepen gramatičkog opisa, opis osnovne i specijalne leksike, tipovi specijalne leksie i slično.

Cilj modula:

Osnovni cilj predmeta jeste kandidata učiniti kompetentnim istraživačem u oblasti gramatike njemačkog jezika, upoznavanje sa najznačajnijim gramatikama i rječnicima njemačkog jezika i sa tog osnova razumijevanja značaja i osobitosti strukturalnog opisa njemačkog jezika u savremenoj germanističkoj lingvistici.

Način provjere znanja: Usmeni uz seminarski rad na temu iz gramatike sa opisom prelaznog ili slabije opisanog gramatičkog fenomena na korpusu njemačkih novinskih tekstova.

Izborni kolegij II: KORPUSNA LINGVISTIKA

Cilj i sadržaj kolegija:

Cilj koji slijedi korpusna lingvistika je da na osnovu podataka dobijenih iz korpusa propita lingvističke hipoteze, da ih opovrgne ili potvrdi (tad se govori o lingvističkoj analizi uz podršku

korpusa) ili da induktivno, analizom pojedinačnih podataka, dođe do novih teorija i analiza (tad se govori o lingvističkoj analizi baziranoj na korpusu).

U toku seminara studenti se upoznaju sa digitalnim korpusima njemačkog jezika i sa mogućnostima korištenja korpusa ta počinju na skupljanju korpusa za svoju disertaciju.

Cilj ovog seminara je da se studenti upoznaju sa osnovnim aspektima korpusne lingvistike, sa njenim metodama i ciljevima. Osnovna karakteristika korpusne lingvistike, bilo kao zasebne lingvističke discipline ili metode, je da se ona koristi autentičnim podacima iz jezika koji su dokumentirani u velikim korpusima. Korpusi su zbirke autentičnih rečenica, iskaza, tekstova skupljenih po određenim kriterijima sa određenim ciljem. Korištenje modernih digitalnih korpusa omogućava istraživačima brzo skupljanje i brzu i pregledniju obradu podataka.

Također se studenti potiču da upoznaju generativizam kao tipičnu suprotnost korpusnoj lingvistici te da kritički sagledaju sve prednosti i nedostatke lingvističkog opisa baziranog na korpusu.

U toku seminara studenti skupljaju korpus za svoju disertaciju i vrši prvu ocjenu ukupnog korpusa, korpusa za svoje istraživanje te su obavezno da izvrše prvu ocjenu skupljenog materijala.

Izborni doktorski seminar III:

JEZIK I MEDIJI

Cilj i sadržaj kolegija:

Cilj ovog seminara je da se studenti upoznaju sa pojmom „medij“ kao i sa tipovima medija koji se spominju u različitim lingvističkim istraživanjima. U svome sekundarnom značenju „mediji“ označavaju i sredstvo komunikacije između novinara i društva. U tome smislu se govori o različitim tipovima mediji: novine, radio, televizija i u najnovije vrijeme internet kao hipermedij.

S mit u vezi zadatak studenta je da lingvističkim pristupom upoznaju osnovne karakteristike jezika pojedinih tipova medija i međusobne razlike tih jezika. Posebna pažnja se poklanja jeziku pisanih medija njemačkog govornog područja vodeći računa o jeziku nadregionalnih dnevnih i sedmičnih novina, o jeziku regionalnih i stručnih novina, te o karakteristikama jezika različitih novinskih tekstnih vrsta ili diskursa koji se pojavljuju u nemačkim pisanim medijima.

Polazeći od toga da studenti u velikoj mjeri poznaju karakteristike savremenog njemačkog jezika, oni se u toku ovog seminara upoznaju kroz različite mediji u kojima se jezik realizira. govorni jezik – kroz zvuk, pisani jezik kroz različite pisane tekstove iz književnosti, novina, svakodnevnih tekstova, te kroz najnovine elektronske mediji poput interneta koji u nekim svojim oblicima poput chata poprima ponovo veliku sličnost sa govornim jezikom.

Budući da je u seminaru najveća pažnja posvećena upravo informativnim medijima poput radio-televizije, novina i interneta, studenti u sklopu seminara neposredno (npr. gledajući različite TV emisije: političke, kontakt-emisije, talk-shows,, analizirajući različite novinske tekstove i različite internet-portale) uočavaju jezičke karakteristike pojedinih medija posebno se osvrćući na jezik novina na njemačkom jeziku. Pod bitnim karakteristikama jezika novina se u prvom misli na posebne tekstne vrste, upotrebu posebne leksike, posebnih jezičkih konstrukcija, načina iznošenja informacija, argumentiranja, tipova intertekstualnosti, upotrebe drugih tipova znakova – npr. grafičkih ili slikovnih, jezičkih kreacija i inovacija i slično. Također se na jeziku pisanih medija uočavaju jezičke razlike između lokalnih i nadregionalnih novina na njemačkom jeziku, stručnih sedmičnih časopisa, časopisa posvećenih muškarcima, ženama, mladima itd.

Na kraju seminara studenti su dužni napisati seminarski rad koristeći korpus novinskih tekstova kao polazište i analizirajući na tom korpusu jedan jezički fenomen njemačkog jezika.

Način ispitivanja – seminarski rad

1.2.2.2. Modul/oblast: Njemačka književnost

Izborni kolegij I: NJEMAČKA KNJIŽEVNOST I POETIKA OPAŽANJA

Istraživanje medijalnog karaktera književnosti podrazumijeva i ispitivanje pred-teksta te medijalnosti; gledano iz te vizure, književna praksa se ne iscrpljuje u svojoj medijskoj formi, nego ima svoje »realne izvore«, koji su se u povijesti teorije književnosti različito određivali: od toga da ih se tražilo u psihi autora ili pak u različitim društvenim i kulturalnim semantikama. Fenomenološka znanost o književnosti skrenula je pozornost na »opažanje« (Wahrnehmung) kao pred-tekst književnih i umjetničkih praksi. Na određeni način, svaki književni tekst oblikuje određeno opažanje i ono se može rekonstruirati analizom. Pri tome, valja naglasiti da je ovdje opažanje shvaćeno u svojoj povijesnosti, odnosno da je podložno promjenama koje su opet uvjetovane promjenom medijskih sistema. Tako se u realističnom opisu 19. stoljeća može prepoznati fotografsko opažanje, a u dinamičnom proznom stilu s brzom izmjenom slika s početka 20. stoljeća je uočljiva podudarnost s opažanjem karakterističnim za novi medij filma.

Izborni kolegij II: VIZUALNOST U NJEMAČKOJ KNJIŽEVNOSTI

Cilj seminara je analiza dimenzije vizualnosti u književnosti na njemačkom govornom području. Iako je još Lessing u *Laokoonu* ustvrdio kako je za književnost vremenska umjetnost, za razliku od slikarstva koja se temeji na prostoru, u posljednje vrijeme, nakon tzv. "visual turna" ili ikoničkog obrata u teoriji književnosti, te općenito u kulturološkim znanostima, ponovno se u središte pozornosti vraća (imaginarna) "slika" kao ključni element književne prakse. Imaginarne slike koje proizvodi književnost mogu se razlikovati po svom intenzitetu, funkciji i semantici. Intenzitet slike određen je pregnantnošću opisa ili metafore; njena funkcija može kao popratna "indicija" (R. Barthes) davati konotacije radnji (u pripovjednom tekstu), no može se i osamostaliti pretvarajući se u autonoman simbol. Također, i tumačenje književne slike može imati različite pravce i predstavlja hermeneutički problem u kojem se susreću teorija književnosti i teorija likovne umjetnosti i filma. U seminaru će se pored razmatranja teorijskih postavki naglasiti i književnopovijesna dimenzija literarne vizualnosti. Postavlja se pitanje po čemu se vizualnost razlikuje u različitim periodima njemačke književne

Izborni kolegij III: INTERMEDIJALNI TIPOVI LIKOVA U NJEMAČKOJ KNJIŽEVNOSTI

Cilj seminara je istražiti tipove likova u novijoj njemačkoj književnosti u intermedijalnom kontekstu. Njemačka književnost, kao i književnost uopće, u posljednjih nekoliko desetljeća nalazi se u konstantnoj „razmjeni“ materijala i formi s drugim medijima. Medijski sadržaji su uz starije vrste izvora, kao što su mitologija, religija, narodna predanja i starija književnost, postali standardna građa u književnoj praksi. Taj proces prisvajanja medijskih sadržaja traje od sredine 19. stoljeća, od etabliranja pisanog novinarstva. Književni realizam i naturalizam posebno su nastojali obrađivati

„priče iz svakodnevnog života“, koje su se objavljivale na stranicama časopisa i novina postajući dio javnog diskursa. Književna moderna, te kasniji književni pravci također u velikoj mjeri također se bave medijskim sadržajima, s tim da kao, Krausovi *Posljednji dani čovječanstva*, nastoje reflektirati način funkcioniranja medija i medijske kulture uopće. Osim samih „priča“ kao „građa“ u književnost u najnovijem periodu prije svega ulaze određeni „tipovi likova“, odnosno neke karakteristike koje su prefigurirane medijskim diskursom. To se ne odnosi samo na žanrovsku, nego i na tzv. visoku književnost (recimo, romane Uwe Timma i Petera Handkea).

2. Popis svih modula sa nosiocima nastave i brojem ECTS studijskih bodova (nastavni rad)

2.1. Obavezni moduli (OM) i izborni moduli (IM)

I semestar

Oblast / Podoblast	Obavezni modul / Predmet	Nosioci	ECTS	Šifra	SATI
OM: Opći modul	Njemački mediji i kultura	Prof.dr. Vahidin Preljević / Prof. dr. Vedad Smailagić /	10	FILGER 601	20
OM: Lingvistika	Tipovi lingvističkih opisa	Prof. dr. Vedad Smailagić	10	FILGER 602	15
OM: Književnost	Usmenost i pismenost	Prof.dr. Fotis Jannidis / Prof.dr. Vahidin Preljević	10	FILGER 603	15
			30/30		50/50

II Semestar

Izbornemodule studentibirajupremavlastitoj želji, auskladusatemom i oblastiizkoje će pisatidisertaciju.

Oblast / Podoblast	Izborni modul / Predmet	Nosioci	ECTS	Šifra	SATI
IM: Lingvistika	Korpusna lingvistika	Prof. dr. Vedad Smailagić / Prof. dr. Matthias Schulz	15	FILGER 604	15
IM: Lingvistika	Struktura njemačkog jezika	Prof.dr. Vedad Smailagić	15	FILGER 605	15
IM: Književnost	Poetika opažanja u njemačkoj književnosti	Prof.dr. Vahidin Preljević	15	FILGER 606	15
IM: Književnost	Vizualnost u njemačkoj književnosti	Prof.dr. Wolfgang Riedel / Prof.dr. Vahidin Preljević	15	FILGER 607	15

30/60		30/60
-------	--	-------

III semestar

Izbornemodulestudentibirajupremavlastitoj želji, auskladusatemom i oblastiizkoje ćepisatidisertaciju. Uz jedan izabrani predmet student je obavezan da prijavi i odbrani projekat za šta je predviđeno 15 ECTS.

Oblast / Podoblast	Izborni modul / Predmet	Nosioci	ECTS	Šifra	SATI
IM: Lingvistika	Njemački jezik i mediji	Prof.dr. Vedad Smailagić / Prof. dr. Wolf Peter Klein	15	FILGER 608	20
IM: Književnost	Intermedijalni tipovi likova u njemačkoj književnosti	Prof.dr. Wolfgang Riedel	15	FILGER 609	20

IV-VI Semestar

Posljednja tri semestra predviđena su za pisanje doktorskog rada, te redovno prezentiranje međurezultata istraživanja u okviru konsultacija i kolokvija, za što kandidat stiče 30 bodova po semestru.

Tehničke izmjene predstavljene i usvojene na sjednici Vijeća Doktorskog studija iz germanistike 26.2.2014. godine.